

PASSFR.EU

A Digital Learning Platform for Generation Z:
Passport to IFRS®

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

A Digital Learning Platform for Generation Z: Passport to IFRS®

UFRS® 9 Finansal Araçlar

Funded by the Erasmus+ Program of the European Union. However, European Commission and Turkish National Agency cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

© Copyright 2021, Istanbul University

UFRS® 9 FİNANSAL ARAÇLAR

AMAÇ VE KAPSAM

UFRS 9 Finansal Araçlar standardı, özellikle muhasebeleştirme, değerlendirme ve değer düşüklüğü konularında finansal varlık ve yükümlülüklerle ilişkin muhasebe ilkelerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Standart, Şekil 1'de gösterilen birkaç istisna dışında tüm finansal araçlara uygulanmaktadır.

Şekil 1: UFRS 9'un Kapsamı

UFRS 9 standardı, aşağıda listelenen finansal araçlar dışındaki tüm finansal araçlara uygulanır (UFRS 9.2.1):

- UFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar, UMS 27 Bireysel Finansal Tablolar veya UMS 28 İştiraklerdeki Yatırımlar ve İş Ortaklıkları uyarınca muhasebeleştirilen bağlı ortaklıklar, iştirakler ve iş ortaklıklarındaki paylar
- UFRS 16 Kiralamaların uygulandığı kiralamalar kapsamındaki hak ve yükümlülükler
- Çalışanlara sağlanan fayda planları kapsamında işverenlerin hak ve yükümlülükleri
- İşletme tarafından ihraç edilen ve "UMS 32 Finansal Araçlar: Sunum" da özkaynağa dayalı araç tanımını karşılayan finansal araçlar
- UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri kapsamında bir sözleşmeden doğan hak ve yükümlülükler
- Edinen işletme ile satış yapan hissedar arasında, edinilen işletmeyi satın almak veya satmak için gelecekteki bir birleşme tarihinde UFRS 3 İşletme Birleşmeleri kapsamında bir işletme birleşmesiyle sonuçlanacak olan herhangi bir forward sözleşmesi.
- Kredi taahhütleri (bazı kredi taahhütleri UFRS 9 kapsamındadır)
- UFRS 2 Hisse Bazlı Ödeme'nin uygulandığı hisse bazlı ödeme işlemleri kapsamındaki finansal araçlar, sözleşmeler ve yükümlülükler
- UMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar uyarınca karşılık olarak muhasebeleştirdiği bir yükümlülüğü yerine getirmek için yapması gereken harcamaların karşılanmasına yönelik haklar
- UFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat kapsamında finansal araç olan hak ve yükümlülükler,

ANAHTAR TANIMLAR

Finansal araçlarla ilgili bazı önemli tanımlar aşağıda listelenmiştir (UFRS 9. Ek A):

Kredi zararı: Sözleşme uyarınca işletmeye ödenmesi gereken sözleşmeye bağlı tüm nakit akışları ile işletmenin almayı beklediği tüm nakit akışları (diğer bir deyişle, tüm nakit açıkları) arasındaki, orijinal etkin faiz oranıyla (veya satın alınan veya oluşturulan kredi-değer düşüklüğüne sahip finansal varlıklar için krediye göre düzeltilmiş etkin faiz oranı) iskonto edilen fark

12 aylık beklenen kredi zararları: Ömür boyu beklenen kredi zararlarının, bir finansal aracın raporlama tarihinden sonraki 12 ay içinde gerçekleşmesi muhtemel temerrüt olaylarından kaynaklanan beklenen kredi zararlarını temsil eden kısmı

Beklenen kredi zararları: Kredi zararlarının, ilgili temerrüt risklerine göre ağırlıklandırılmış ağırlıklı ortalamasıdır

Finansal tablo dışı bırakma: Daha önce finansal tablolara alınmış bir finansal varlığın veya finansal borcun bir işletmenin finansal durum tablosundan çıkarılması.

Etkin faiz yöntemi: Bir finansal varlığın veya finansal borcun itfa edilmiş maliyetinin hesaplanmasında ve faiz gelirinin veya faiz giderinin ilgili döneme ilişkin kâr veya zararda dağıtılmasında ve muhasebeleştirilmesinde kullanılan yöntem.

FINANSAL TABLOLARA ALMA VE FINANSAL TABLO DIŞI BIRAKMA

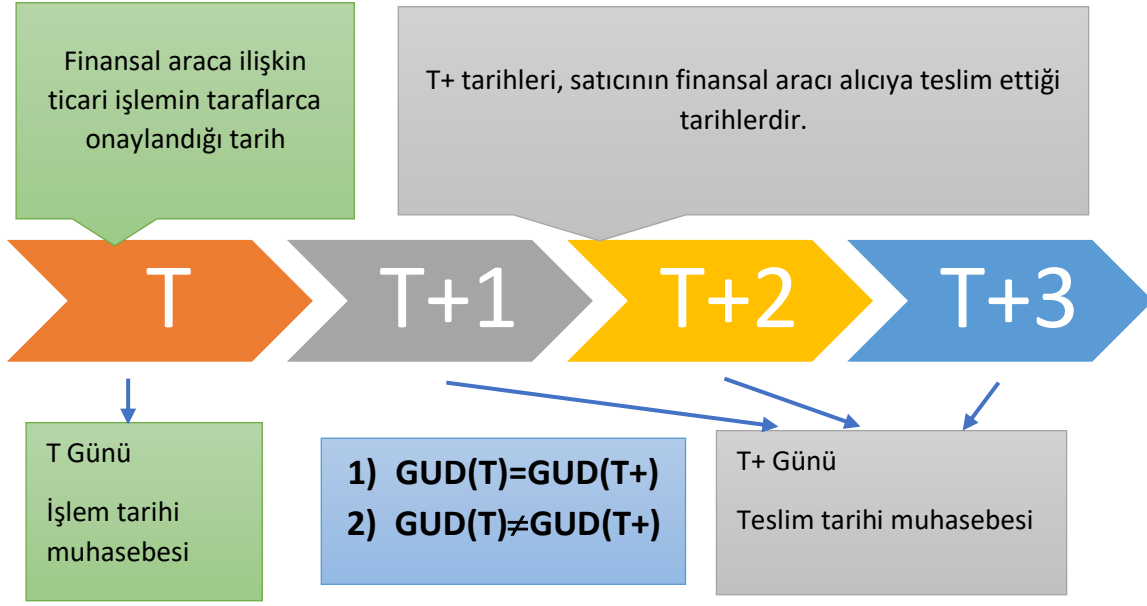
İlk Defa Finansal Tablolara Alma

UFRS 9'da sözleşmeye taraf olmak muhasebeleştirmenin temel kuralıdır. Buna göre, finansal araçlar, yatırım yapan şirket finansal aracın sözleşme hükümlerine taraf olduğunda muhasebeleştirilmelidir. Ancak finansal araca ilişkin işlemin (alış veya satış) onayı ve finansal aracın teslimi farklı tarihlerde gerçekleşebilir. Finansal aracın tanınması için Şekil 2'de gösterildiği gibi iki farklı muhasebe yöntemi kullanılabilir:

- İşlem tarihi muhasebesi
- Teslim tarihi muhasebesi

İşletmenin teslim tarihi muhasebesi kullanması ve finansal aracın gerçeğe uygun değerlerinde bir değişiklik olması durumunda, bu değişiklik finansal araç sınıflandırmasının değerlendirilmesine göre muhasebeleştirilir. İşletmeler, ilk defa finansal tablolara alma sırasında işlem tarihi veya teslim tarihi muhasebe yöntemleri arasında seçim yapmalı ve seçilen yöntemi tutarlı bir şekilde uygulamalıdır.

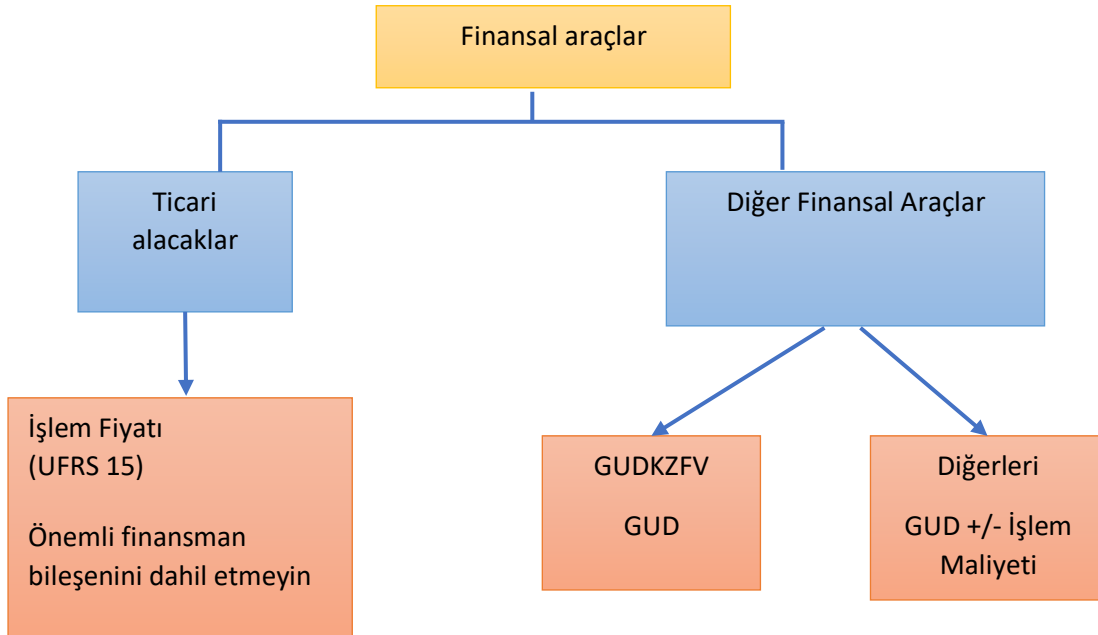
Şekil 2: İşlem Tarihi ve Teslim Tarihi Muhasebesi

Finansal araçların işlem veya Teslim tarihinde hangi değerde muhasebeleştirileceği de önemlidir. Ayrıca, finansal araçların sınıflandırılması ilk muhasebeleştirme aşamasında yapılır. Bu sınıflandırma aynı zamanda Şekil 3'te gösterildiği gibi finansal aracın muhasebeleştirme değerini de belirler. Finansal varlıklar aşağıdaki gibi sınıflanır;

- İtfa edilmiş maliyetle ölçülen Finansal Varlıklar (İMFV)
- Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan Finansal Varlıklar (GUDKZFV)
- Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan Finansal Varlıklar (GUDDKGFV)

Şekil 3: Finansal Araçların Tanınması

Finansal aracın ticari alacak olması durumunda değeri UFRS 15'e göre belirlenir. Ticari alacaklar dışındaki finansal araçların ilk muhasebeleştirme değeri UFRS 9'a göre belirlenir. Buna göre, GUDKZFV olarak sınıflandırılan finansal araçlar gerçeğe uygun değer üzerinden kaydedilmelidir. GUDKZFV

dışındaki finansal araçların muhasebeleştirme değeri, gerçeğe uygun değer artı/eksi işlem maliyeti olarak belirlenmelidir.

Örneğin, bir hisse satın aldığımızı varsayalım. Hisse senedinin gerçeğe uygun değeri 100 PB ve işlem maliyeti 1 PB olsun. Bu hisse senedi GUDKZFV olarak sınıflandırılırsa, hisseyi 100 PB kaydederiz. Bu hisse senedi GUDDKGFV olarak sınıflandırılırsa, hisseyi 101 PB kaydederiz.

Ancak, finansal araçların muhasebeleştirilmesine ilişkin bir diğer özel husus daha ortaya çıkmaktadır. İşlem tarihi ile Teslim tarihi arasındaki dönemde finansal aracın gerçeğe uygun değerinde değişiklik olabilir. Bu değişiklik, ilgili finansal aracın sınıflandırmasına göre muhasebeleştirilmelidir.

Örneğin, işlem tarihinde gerçeğe uygun değeri 100 PB olan bir hisse satın aldığımızı ve bu hissenin Teslim tarihindeki gerçeğe uygun değerinin 105 PB olduğunu varsayalım. İşletmede Teslim tarihi muhasebesi kullanılıyorsa, bu hisse senedi ödeme tarihindeki gerçeğe uygun değer olan 105 PB üzerinden muhasebeleştirilmelidir. Ancak, işlem tarihinde bu pay için 100 PB ödenmiş olduğundan, Teslim tarihinde 5 PB'lik bir değerlendirme farkı olacaktır. Bu hisse GUDKZFV olarak sınıflandırıldıysa, değerlendirme farkı daha sonra daha ayrıntılı olarak tartışacağımız gibi kâr veya zararda raporlanacaktır. Bu nedenle, Teslim tarihinde aşağıdaki kayıt yapılacaktır.

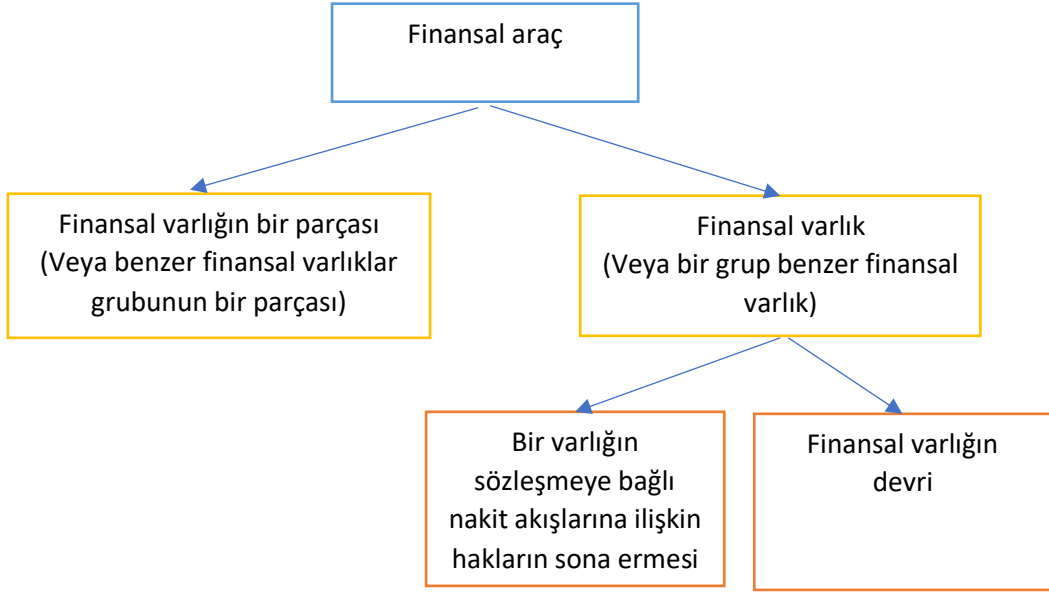
GUDKZFV	105
Nakit	100
Kazanç	5

Finansal araçların muhasebeleştirilmesi için bir finansal araç sözleşmesine taraf olunması gerektiğini belirtmiştik. Ayrıca finansal aracın sınıfı da belirtilmelidir. Bu değerlendirme ilk defa finansal tablolara alma tarihinde yapılır.

Finansal Tablo Dışı Bırakma

Finansal araçların bilanço dışı bırakılması nispeten daha zor ve karmaşıktır. Finansal tablo dışı bırakma için, Şekil 4'te gösterildiği gibi, işletme öncelikle ilgili unsurun bir finansal varlığın parçası (veya benzer bir finansal varlık grubunun) veya bir finansal varlık (veya benzer bir finansal varlık grubu) olup olmadığını belirlemelidir.

Şekil 4: Finansal Varlıkların Bilanço dışı bırakılması

Bir finansal varlık şu durumlarda bilanço dışı bırakılır;

- Finansal varlıktan kaynaklanan nakit akışlarına ilişkin sözleşmeye dayalı hakların sona ermesi veya
- İşletmenin finansal varlığı devretmesi

Bir finansal aracın nakit akışlarına ilişkin sözleşmeye dayalı hakların süresinin dolduğunu belirlemek nispeten kolaydır. Ancak, bir finansal varlığın transfer edilip edilmediğini belirlemek için ek değerlendirme gereklidir. Finansal varlığın devrinin kabul edilebilmesi için aşağıdaki koşullardan en az birinin sağlanması gerekir (UFRS 9.3.2.4)

- (a) İşletmenin, finansal varlığın nakit akışlarını almak için sözleşmeye dayalı hakları devretmesi veya
- (b) Finansal varlığın nakit akışlarını almak için sözleşmeye dayalı hakları elinde bulundurur, ancak bazı koşulları karşılayan bir düzenlemede nakit akışlarını bir veya daha fazla alıcıya ödemek için sözleşmeye dayalı bir yükümlülük üstlenir.

Bir finansal varlığın bir kısmı finansal tablo dışı bırakılacaksa, aşağıdaki koşullardan birini karşılaması gerekir (UFRS 9. 3.2.2).

- Bu kısım, yalnızca bir finansal varlıktan (veya bir grup benzer finansal varlıktan) özel olarak tanımlanmış nakit akışlarını içerir.
- Bu kısım, bir finansal varlıktan (veya bir benzer finansal varlık grubundan) kaynaklanan nakit akışlarının yalnızca nispi payını içerir.
- Bu kısım, bir finansal varlıktan (veya bir benzer finansal varlık grubundan) özel olarak tanımlanmış nakit akışlarının yalnızca nispi payını içerir.

FİNANSAL ARAÇLARIN SINIFLANDIRILMASI

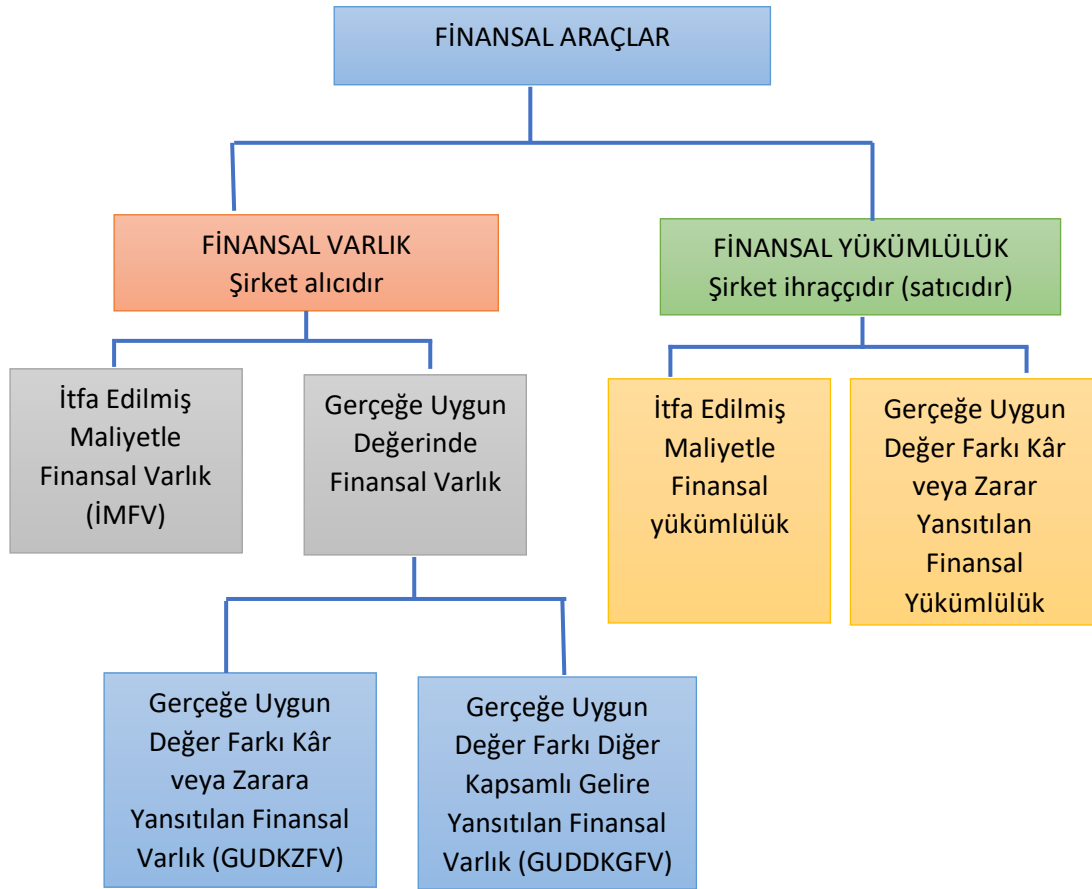
Finansal araçlar, finansal varlıklar, finansal yükümlülükler ve özkaynak araçları olarak sınıflandırılır. UFRS 9, yalnızca finansal varlıklar ve finansal yükümlülükler olarak sınıflandırılan finansal araçlara ilişkin kuralları içerir. Finansal varlık ve finansal yükümlülüklerin sınıflandırılması şekil 5'te sunulmuştur.

İşletme bir finansal araç ihraç etmişse, araç finansal borç olarak sınıflandırılmalıdır. İşletme bir finansal araç satın almışsa, araç finansal varlık olarak sınıflandırılmalıdır. Bir finansal araca sahip olan bir yatırımcı, aracı itfa edilmiş maliyet veya gerçeğe uygun değer üzerinden gösterebilir. Gerçeğe uygun değer ile temsil edilen finansal araçlar bir alt sınıflandırmaya tabidir. Bunlar;

- Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlık (GUDKZFV)
- Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlık (GUDDKGFV)

Sonuç olarak, finansal araçlar üç farklı sınıfta temsil edilebilir. Ancak bu sınıflandırma belirli kurallara göre yapılmalıdır. Bu kurallar, işletmenin finansal araçlardan nakit akışını nasıl elde edeceği (iş modeli testi) ve ilgili finansal aracın nakit akış özellikleri (nakit akış özellikleri testi) temelinde oluşturulmuştur.

Şekil 5: UFRS 9 Finansal Araç Sınıflandırması

FİNANSAL VARLIKLARIN SINIFLANDIRILMASI

UFRS 9, finansal araçların sonraki ölçümlerde itfa edilmiş maliyet veya gerçeğe uygun değer üzerinden değerlendirilmesini zorunlu kılar. Finansal araçlarda itfa edilmiş maliyetin veya gerçeğe uygun değer kullanılması, finansal araçların sınıflandırılmasına dayanmaktadır. Finansal varlıkların sınıflandırılması, iş modeli testi ve nakit akış özellikleri testi olarak adlandırılan testlerin sonuçlarına göre yapılır. Bu sınıflandırma, finansal varlığın ilk muhasebeleştirilmesi sırasında yapılmalıdır.

İş Modeli Testi

İş modeli testi, işletmenin finansal varlıklarından nasıl nakit akışı üreteceğini belirlemek için kullanılmaktadır. İş modeli için işletme yönetimi, finansal araçların nasıl yönetileceğini belirlemelidir.

Bu kararı verirken yönetim, belirli bir iş amacına ulaşmak için finansal araçların nasıl yönetileceğini belirlemelidir. Bu karar için her bir finansal aracı ayrı ayrı değerlendirmek yerine belirli bir finansal araç grubu esas alınmalıdır. İş modeline ilişkin değerlendirmeler, işletmenin değerlendirme tarihindeki mevcut tüm ilgili kanıtlarına dayanmalıdır.

Yönetim, iş amacına ulaşmak için temel olarak finansal araçları üç farklı şekilde kullanabilir:

- Elde tutma
- Elde tutma veya satma
- Satma

Yönetim, finansal araçları elinde bulundurarak finansal araçlardan sözleşmeye bağlı nakit akışları elde etmek isteyebilir. Yönetim, sözleşmeye bağlı nakit akışları elde etmek için finansal araçları elinde tutmak ve fiyatları makul olduğunda satmak isteyebilir. Sonuç olarak, yönetim fiyat farklılıklarından kâr elde etmek için finansal araçlar alıp satmak isteyebilir. İş modeli testinde yönetim, satın alınan finansal araçları nasıl kullanmak istediğine karar verir.

Sözleşmeye Dayalı Nakit Akışlarının Özellikleri Testi

Bu testte finansal araçların sözleşmeye dayalı nakit akış özellikleri değerlendirilir. Bu testte, ilgili finansal aracın belirli tarihlerde anapara geri ödemesi ve/veya faiz ödemelerinden kaynaklanan nakit akışına neden olup olmadığı değerlendirilir.

Tablo 1: İş Modeli ve Sözleşmeye Dayalı Nakit Akış Testlerinin Uygulanması

İŞ MODELİ		+	SÖZLEŞME NAKİT AKIŞI	SINIFLAMA	YÖNETİMİN SEÇİMİ
Nakit Akışlarını Tahsil Etme	Nakit Akışlarını Tahsil Etme + Satma		Sözleşmeye dayalı anapara ve faiz ödemeleri		
√			√	İtfa Edilmiş maliyet	GUDKZFV
	√		√	GUDDKGFV	
X	X		X	GUDKZFV	Özsermaye Aracı - GUDDKGFV

Bir finansal aracın iş modeline ve sözleşmeye bağlı nakit akış özelliklerine göre nasıl sınıflandırıldığını açıklayalım. Bir işletmenin iş modeli, finansal araçlara ilişkin sözleşmeye bağlı nakit akışlarını tahsil etmek için elde tutmaksa ve sözleşmeye bağlı nakit akışları, anapara geri ödemeleri ve faiz ödemelerinden oluşuyorsa, bunlar itfa edilmiş maliyeti ile değerlendirilen finansal araçlar olarak sınıflandırılır. Bir işletmenin iş modeli, finansal araçlardan sözleşmeye bağlı nakit akışlarını tahsil etmek veya bunları satmaksa ve sözleşmeye bağlı nakit akışları, anapara ve faiz geri ödemelerinden oluşuyorsa, bunlar gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal araçlar olarak sınıflandırılır. Bu sınıflandırmalara girmeyen finansal araçlar, gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal araçlar olarak sınıflandırılır.

İşletmeler ayrıca, test sonuçlarına bakılmaksızın, ilk muhasebeleştirme sırasında finansal varlıkları GUDKZFV olarak sınıflandırma seçeneğine de sahiptir. Sınıflandırmanın ayrıca, gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal araçlar olarak sınıflandırılmayan özkaynağa dayalı araçlarla ilgili bir istisnası vardır. Bu özkaynağa dayalı finansal araçlar için yönetim, bunları

gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal araçlar olarak sınıflandırmak için geri dönülemez bir karar alabilir.

Örnek

ABC AŞ'nin iki farklı finansal yatırım portföyü vardır. Finansal araçlardan sözleşmeye bağlı nakit akışlarını toplamak için oluşturulan bir portföy (İMFV). Diğeri ise finansal araçların gerçeğe uygun değer değişikliklerinden kazanç sağlamak için oluşturulmuştur (GUDKZFV).

Bu işletmenin aşağıdaki yatırımları yaptığını varsayalım:

- İşletme, Borsa'dan hisse satın almıştır.
- İşletme, gerçeğe uygun değer artacağı beklentisiyle borsadan tahvil satın almıştır. Gerçeğe uygun değer istenilen seviyeye yükselmezse, işletme vadeye kadar faiz geliri elde etmek için bu yatırımı elde tutmayı planlamaktadır.
- İşletme, faiz geliri elde etmek için yeni ihraç edilmiş bir tahvil satın almıştır.

Bir işletme bu yatırımları nasıl sınıflandırabilir? Bir değerlendirme yapabilmek için önce işletmenin iş modelini, ardından finansal aracın nakit akış özelliklerini incelememiz gerekir.

- İşletmenin ilk yatırım anında nakit akışlarını tahsil etmeyi bekleme modelini benimsediğini varsayalım. Ancak bu yatırımın nakit akışları belirli tarihlerdeki anapara ve faiz ödemelerinden oluşmamaktadır. Bu nedenle, bu yatırım İMFV olarak sınıflandırılmaz. Bu yatırım için uygun seçenek FAFVPL olacaktır.
- Bu yatırım için işletme, nakit akışlarını tahsil etme + satma modelini benimsemiştir. Ancak işletmenin bu amaçla oluşturulmuş bir portföyü bulunmamaktadır. Bu durumda yönetim bunları FVTPL olarak sınıflandırabilir.
- İşletme bu yatırımı sadece sözleşmeye bağlı nakit akışlarını tahsil etmek için yapmıştır ve işletmenin bu yatırıma uygun bir iş modeli vardır. Bu, İMFV olarak sınıflandırılmalıdır.

Finansal Varlıkların Yeniden Sınıflandırılması

Finansal varlıkların yeniden sınıflandırılması şartlı olarak mümkündür. Yeniden sınıflandırma, ancak finansal varlıklara uygulanan iş modeli değiştiğinde mümkündür. Yeniden sınıflandırma yapılması durumunda, yeniden sınıflandırmanın etkileri ileriye dönük olarak muhasebeleştirilir.

Yeniden sınıflandırmada, ilk sınıflandırmadan revize sınıflandırmaya geçişler aşağıdaki Tablo 2'de belirtilen esaslara göre yapılır.

Tablo 2: İlk sınıflandırmadan revize edilmiş sınıflandırmaya geçişler

İlk Sınıflandırma	Yeniden Sınıflandırma	Yeniden sınıflandırma kazanç ve kayıpları	Notlar
İMFV	GUDKZFV	Kâr/zarar	
İMFV	GUDDKGFV	DKG	
GUDKZFV	İMFV	Kazanç veya kayıp yok	Gerçeğe uygun değer brüt defter değeri olur. Yeni etkin oran, yeni defter değeri kullanılarak hesaplanır.
GUDKZFV	GUDDKGFV	Kazanç veya kayıp yok	

GUDDKGFV	İMFV	Kazanç veya kayıp yok	Geçiş değeri gerçeğe uygun değerdir. Ancak kümülatif kazanç veya kayıp gerçeğe uygun değere göre düzeltilir.
GUDDKGFV	GUDKZFV	Kazanç veya kayıp yok	DKG'deki kümülatif kazanç veya kayıplar Kâr veya zararda yeniden sınıflandırılır

Örnek

ABC Inc.'in nominal faizi %5 ve etkin faizi %5 olan 100.000 PB tutarında tahvil yatırımı vardı. Bu nedenle, tahvilin defter değeri 100.000 PB'dir. ABC A.Ş., vadesine 2 yıl kalan bu tahvili Gerçeğe Uygun Değer farkı Kâr veya Zarara Yansıtılan olarak yeniden sınıflandırmıştır. Tahvilin yeniden sınıflandırma tarihindeki gerçeğe uygun değeri 103.000 PB'dir.

Yeniden sınıflandırma için, İMFV defter değeriyle finansal tablo dışı bırakılmalı ve GUDKZFV gerçeğe uygun değeriyle kaydedilmelidir. Aradaki fark kâr veya zarara aktarılmalıdır.

GUDKZFV	103.000
İMFV	100.000
GUD Kazancı	3.000

FINANSAL YÜKÜMLÜLÜKLERİN SINIFLANDIRILMASI

IFRS 9, finansal yükümlülükleri aşağıdaki gibi sınıflandırır:

1. Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan finansal yükümlülükler
2. İtfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal yükümlülükler.

Finansal yükümlülükler gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan olarak sınıflandırılabilir de bunlar için temel sınıflandırma, itfa edilmiş maliyetinden ölçülen finansal yükümlülüklerdir. İlk defa finansal tablolara alma sırasında işletme, geri kazanılamayan finansal borcunu gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılarak ölçülen şekilde sınıflandırabilir. Finansal yükümlülükler için yeniden sınıflandırma yapılamaz.

SONRAKİ ÖLÇÜM

Finansal araçlar, sonraki ölçümlerinde itfa edilmiş maliyet veya gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülür. Finansal araçların sonraki ölçümleri, sınıflandırmalarında belirlenen değer unsuruna göre yapılır. Sonraki ölçümlerde finansal araçlara ilişkin iki farklı gelir unsuru ortaya çıkmaktadır. Birincisi, finansal araçlardan kaynaklanan faiz ve temettü gibi gelir unsurlarıdır. Bu gelir unsurları, sınıflandırmaya bakılmaksızın kâr ve zararda raporlanmalıdır. İkincisi, finansal aracın değerindeki değişimdir. Finansal araç itfa edilmiş maliyeti üzerinden değerlendirildiğinde, finansal aracın değerinde herhangi bir fark olmayacaktır. Ancak finansal aracın gerçeğe uygun değeri üzerinden değerlendirilmesi durumunda finansal aracın kayıtlı değeri ile değerlendirme tarihindeki gerçeğe uygun değeri arasında bir fark olacaktır.

Tablo 3: Sonraki Ölçüm ve Gelir, Gider, Kazanç ve Kayıpların Raporlanması

Finansal Varlıkların Sınıflandırılması	Değerleme	Değerleme Farkı Raporlaması	Faiz Temettü
İtfa edilmiş maliyetle ölçülen Finansal Varlıklar (İMFV)	İtfa Edilmiş Maliyet	N/A	Kâr/Zarar
Gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zarara yansıtılan Finansal Varlıklar (GUDKZFV)	Gerçeğe Uygun Değer	Kâr/Zarar	Kâr/Zarar
Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılan Finansal Varlıklar (GUDDKGFV)	Gerçeğe Uygun Değer	Diğer Kapsamlı Gelir (DKG)	Kâr/Zarar

Tablo 3'te görüldüğü gibi finansal varlık itfa edilmiş maliyeti ile ölçülüyorsa ilgili varlığın raporlama günündeki gerçeğe uygun değerlerine göre herhangi bir düzeltme yapılmamaktadır. Ancak, GUDKZFV ve GUDDKGFV olarak sınıflandırılan finansal varlıkların değeri raporlama tarihindeki gerçeğe uygun değerine getirilir. GUDKZFV olarak sınıflandırılan varlıkların değerindeki değişiklikler kâr ve zararda raporlanırken, GUDDKGFV olarak sınıflandırılan varlıkların değerindeki değişiklikler diğer kapsamlı gelirden raporlanır ve doğrudan özkaynaklara aktarılır. Varlıkların kendisinden, faiz, temettü vb.'den kaynaklanan gelirler, sınıflandırmaya bakılmaksızın kâr veya zararda raporlanır.

Örnek

ABC A.Ş., XYZ A.Ş.'nin 1.000 adet hissesini 100.000 PB'ye satın almıştı. XYZ A.Ş., dönem içinde ABC A.Ş.'ye 5.000 PB temettü ödemişti. Bir XYZ hissesinin raporlama tarihindeki gerçeğe uygun değeri 120 PB'dir. ABC A.Ş.'nin XYZ hisselerini aşağıdaki şekilde sınıflandırdığını varsayalım;

- Kâr veya zarara karşılık gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülen finansal varlık (GUDKZFV)
- Gerçeğe uygun değer farkı diğer kapsamlı gelire yansıtılarak ölçülen finansal varlık (GUDDKGFV)

Her iki durumda da işletme, finansal aracını gerçeğe uygun değer üzerinden değerlendirir. Ayrıca, her iki durumda da işletme, temettü gelirini raporlayacaktır. Öncelikle bu işlemlerin kaydını yapalım ve ardından finansal tablolara etkisini görelim.

A) GUDKZFV		B) GUDDKGFV	
GUDKZFV	100.000	GUDDKGFV	100.000
Nakit	100.000	Nakit	100.000
Nakit	5.000	Nakit	5.000
Temettü Geliri	5.000	Temettü Geliri	5.000
GUDKZFV	20.000	GUDDKGFV	20.000
GUD Artış Geliri (K/Z)	20.000	GUD Fonu (DKG)	20.000

Bu kayıtlardan sonra işletmenin finansal tablolarında her iki sınıflandırma için raporlanacak hesaplar ve tutarlar aşağıdaki gibi olacaktır.

A) GUDKZFV		B) GUDDKGFV	
Finansal Durum Tablosu		Finansal Durum Tablosu	
Varlıklar		Varlıklar	
Finansal Varlıklar	120.000	Finansal Varlıklar	120.000
Borçlar		Borçlar	
-		-	
Özsermaye		Özsermaye	
-		GUD Artış Fonu	20.000
Kâr/Zarar Tablosu		Kâr/Zarar Tablosu	
Temettü Kazancı	5.000	Temettü Kazancı	5.000
GUD Kazancı	20.000		

Finansal tablolar, her iki sınıflandırmadaki finansal varlıkların değerinin 120.000 PB ve temettü gelirisinin 5.000 PB olduğunu göstermektedir, ancak gerçeğe uygun değer farklarının raporlanması finansal varlık sınıflandırmasına göre farklılık göstermektedir.

FINANSAL VARLIKLARDA DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ

Finansal araçlar, maruz kaldıkları çeşitli riskler nedeniyle değer düşüklüğüne uğrayabilir. Finansal varlıkların değer düşüklüğü UFRS 9'da önemli bir konudur. UFRS 9'da finansal varlıkların değer düşüklüğü, beklenen kredi zararı modeli adı verilen bir yöntemle göre ölçülür. Bu model büyük ölçüde yargılara ve tahminlere dayanır.

Her şeyden önce, kredi kaybı kavramını anlayalım. Kredi zararları, sözleşmeye bağlı nakit akışlarının bugünkü değeri ile gelecekteki beklenen nakit akışlarının bugünkü değeri arasındaki farktır. Örneğin, bir işletmenin bir yıl sonra 100 PB tutarında sözleşmeye dayalı alacağı vardır, ancak işletme yalnızca 80 PB tahsil etmeyi beklemektedir. Etkin faiz oranının %10 olduğunu varsayalım.

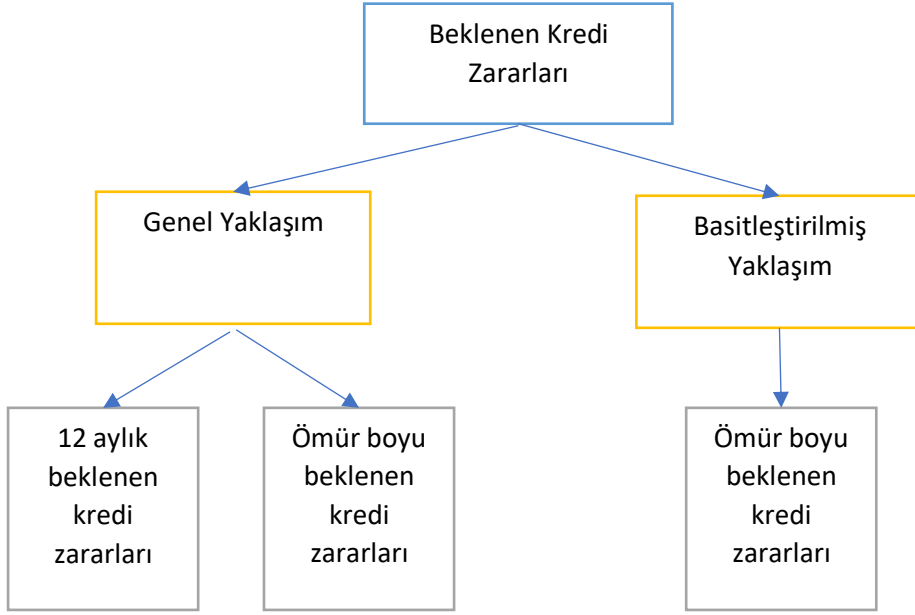
	Nakit Akışı	Bugünkü Değer
Sözleşme	100	90,90
Beklenen	80	72,72
Fark	20	18,18

Bu durumda işletme, söz konusu finansal varlık için 18,18 PB tutarında bir değer düşüklüğü muhasebeleştirmelidir.

İşletme, İMFV, GUDDKGFV, ticari alacaklar, kiralama alacakları ve sözleşme varlıkları üzerindeki beklenen kredi zararları karşılığını muhasebeleştirir. Şekil 6'da gösterildiği gibi, finansal varlıkların değer düşüklüğüne ilişkin iki yaklaşım vardır:

- Basitleştirilmiş Yaklaşım
- Genel Yaklaşım

Şekil 6: Kredi Kaybı Tahminleri Modelleri

Basitleştirilmiş Yaklaşım

Ticari alacaklar, irtibat varlıkları ve kiralama alacakları için basitleştirilmiş yaklaşım uygulanmaktadır. Basitleştirilmiş yaklaşımda, ilgili finansal varlıklar için kredi zararları, ömür boyu beklenen kredi zararları modeline göre hesaplanmalıdır.

Genel Yaklaşım

Değer düşüklüğü karşılıklarının kaydedilmesi için iki tarih önemlidir. Bunlar, tanınma tarihi ve raporlama tarihidir. Kredi riski olan bir finansal varlık satın aldığınızda, satın alma anından tahsilat zamanına kadar o finansal varlıkla ilişkili bir kredi riski olacaktır. Bu risk zamanla artabilir veya azalabilir.

Şimdi diyelim ki kafe sahibi bir arkadaşınıza borç verdiniz. Diyelim ki arkadaşınızın maddi durumunun çok iyi olduğunu ve her uğradığınızda; kafesinin de iyi durumda olduğunu görüyorsunuz. Bu durumda kredi verme anında kredi riskini çok düşük olarak değerlendirmeniz gerekirdi.

Bir süre sonra arkadaşınızın borçlarının bir kısmını zamanında ödeyemediğini duydunuz. Bu durumda arkadaşınız için kredi risk değerlendirme, parayı ödünç verdiğiniz zamanki kadar olumlu olmayacaktır. Ancak, önemli olsalar bile, arkadaşınızın sorunlarının geçici olabileceğini düşünüyorsunuz.

Diyelim ki belirli bir süre sonra arkadaşınızın başkalarından borç para aldığını duymaya başladınız, sosyal medyada kafenin yemekleri hakkında sert eleştiriler okudunuz ve müşteri sayısının azaldığını gözlemlediniz. Bu durumda borç anapara ödemesini geri alma endişeniz artacak bu da arkadaşınızın kredi riskinin artması anlamına gelmektedir. Arkadaşınızın size borçlu olduğu tutarın tamamını veya bir kısmını geri alamayabilirsiniz. Bu durumda gelecek planlarınızı arkadaşınızdan alamayacağını düşündüğünüz miktarları hesaba katmadan yapmalısınız. Genel yaklaşım, yukarıdaki durumun iş dünyası koşullarına göre işletmeler için uyarlanmış hali olarak düşünülebilir.

Değer düşüklüğü iki aşamada muhasebeleştirilir (UFRS 9. 5.5):

- Raporlama tarihinde, bir finansal araca ilişkin kredi riski ilk defa finansal tablolara alınmasından bu yana önemli ölçüde artmadıysa, işletme o finansal araca ilişkin zarar karşılığını 12 aylık beklenen kredi zararlarına eşit bir tutarda ölçer.
- Her raporlama tarihinde, bir finansal araca ilişkin kredi riskinin ilk defa finansal tablolara alınmasından bu yana önemli ölçüde artması durumunda, işletme, bir finansal araca ilişkin zarar karşılığını, ömür boyu beklenen kredi zararlarına eşit bir tutarda ölçer.

RİSKTEN KORUNMA MUHASEBESİ

UFRS 9'da riskten korunma zorunlu olmamakla birlikte, çeşitli nedenlerle değişen risklere maruz kalan işletmeler tarafından kullanılmaktadır. İşletmeler, riskten korunma muhasebesini üç başlık altında uygular:

- Gerçeğe Uygun Değer Değişimi Riskinden Korunma
- Nakit Akış Riskinden Korunma
- Yurtdışı Faaliyetlerindeki Net Yatırım Riskinden Korunma

Riskten korunma muhasebesi isteğe bağlıdır. Ancak, riskten korunma muhasebesi uygulamak isteyen her kuruluş bunu yapamaz. Riskten korunma muhasebesi, yalnızca gerekli kriterleri karşılayan korunma ilişkileri için geçerlidir.

İşletmeler maruz kaldıkları riskleri yönetmek için çeşitli finansal araçlara yatırım yapabilirler. Örneğin hava yolu şirketleri, akaryakıt fiyatlarındaki artıştan korunmak için çeşitli türev araçlara taraf olabilirler. Akaryakıt fiyatlarının artması durumunda havayolu şirketleri bu artışın bir kısmını türev araçlardan elde edecekleri gelire karşılayabilecektir. Havayolu şirketinin riskten korunma muhasebesini kullanabilmesi için riskten korunma ilişkisini tanımlaması gerekir. Bu tanımlama, aşağıdaki koşulların tümü sağlanarak oluşturulabilir (UFRS 9. 6.4.1):

- (a) Korunma ilişkisi, yalnızca uygun korunma araçlarından ve uygun korunan kalemlerden oluşur.
- (b) Riskten korunma ilişkisinin başlangıcında, korunma ilişkisinin resmi olarak belirlenmesi ve belgelenmesi ve işletmenin risk yönetimi hedefi ve korunmayı gerçekleştirme stratejisi vardır.
- (c) Korunma ilişkisi, tüm korunma etkinliği gerekliliklerini karşılar

ÖRNEK

Arya A.Ş., 1 Ocak 2017'de 104,212,36 PB karşılığında tahvil satın almıştır. Tahvilin nominal değeri 100.000 PB ve nominal faiz oranı %7'dir. Faiz ödemeleri yıllık olarak 31 Aralık tarihinde yapılmaktadır. Tahvil, yatırımcılara %6 faiz (etkin faiz oranı) kazandırmaktadır.

- a) Arya A.Ş.'nin bu finansal aracı İtfa Edilmiş Maliyetiyle Ölçülen Finansal Varlık olarak sınıflandırdığını varsayalım.
- b) Arya A.Ş.'nin bu finansal aracı Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlık (GUDKZFV) olarak sınıflandırdığını varsayalım. 2017 ve 2018 yılsonlarındaki gerçeğe uygun değerler 103.500 PB ve 102.800 PB'dir.
- c) Arya A.Ş.'nin bu finansal aracı Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlık (GUDDKGFV) olarak sınıflandırdığını varsayalım. 2017 ve 2018 yılsonlarındaki gerçeğe uygun değerler 103.500 PB ve 102.800 PB'dir.

ÇÖZÜM

Burada iki farklı gelir tipimiz var: faiz geliri ve gerçeğe uygun değer ölçümünden elde edilen kazanç/kayıp. Faiz geliri, sınıflandırmadan bağımsız olarak kâr veya zararda raporlanmalıdır. Nominal faiz oranı ile getiri oranı farklı ise tahvil primli veya indirimli olarak satılacaktır. Tahvilin vade tarihindeki defter değeri nominal değeri olmalıdır. Dolayısıyla bir tahvil itfa tablosu hazırlamamız gerekiyor.

Tarih	Baş. Defter Değeri	Faiz Geliri	Faiz Alacağı	D. Sonu Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değer
31.12.2017	104.212,36	6.252,74	7.000,00	103.465,10	103.500,00
31.12.2018	103.465,10	6.207,91	7.000,00	102.673,01	102.800,00
31.12.2019	102.673,01	6.160,38	7.000,00	101.833,39	
31.12.2020	101.833,39	6.110,00	7.000,00	100.943,39	
31.12.2021	100.943,39	6.056,61	7.000,00	100.000,00	

Vade sonundaki Defter Değeri nominal değer olmalıdır. Dolayısıyla, bu tutarın vade tarihinde nominal değerine getirilmesi için, Faiz geliri ve Faiz Alacağı farkının başlangıç defter değerine eklenmesi veya çıkarılması gerekir.

a) **İtfa Edilmiş Maliyetiyle Ölçülen Finansal Varlık.** Bu sınıflandırmada gerçeğe uygun değerler dikkate alınmaz. Sadece kâr veya zararda raporlanan faiz gelirini muhasebeleştirmemiz gerekir.

1.1.2017

İMFV	104.212,36	
Nakit		104.212,36

31.12.2017

Nakit	7.000	
Faiz Geliri		6.252,74
İMFV		747,26

Şirket 7.000 PB'lik bir faiz tahsil etmiştir, ancak gerçek faiz geliri (6.252,74) bu tutardan daha azdır. Bu iki tutar arasındaki fark yatırımın defter değerini düşürecektir. Bu işlemler sonucu yatırımın defter değeri vade tarihindeki nominal değerine eşit olacaktır.

Faiz geliri kâr veya zarar tablosunda raporlanacaktır.

31.12.2018

Nakit	7.000	
Faiz Geliri		6.207,91
İMFV		792,09

b) Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarar Yansıtılan Finansal Varlık (GUDKZFV)

Bu sınıflandırmada, kapanış defter değerini gerçeğe uygun değerine getirmemiz gerekir. Ama önce faiz gelirini tanımamız gerekiyor.

1.1.2017

GUDKZFV	104.212,36	
Nakit		104.212,36

31.12.2017

Nakit	7.000	
Faiz Geliri		6.252,74
GUDKZFV		747,26

Bu kayıttan sonra finansal varlığın defter değeri 103.456,10 PB'dir. Ancak, bu varlığın gerçeğe uygun değeri olan 103.500 PB'den rapor edilmesi gerekir.

Tarih	Baş. Defter Değeri	Faiz Geliri	Faiz Alacağı	D. Sonu Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değer
31.12.2017	104.212,36	6.252,74	7.000,00	103.465,10	103.500,00
31.12.2018	103.465,10	6.207,91	7.000,00	102.673,01	102.800,00

GUDKZFV	34,90	
Gerçeğe Uygun Değer Düzeltme Kazancı		34,90

Finansal yatırımın Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılan Finansal Varlık (FAFVTPL) olarak sınıflandırılması durumunda, Gerçeğe Uygun Değer Düzeltmesi Kazanç veya Kayıpları Kâr veya Zararda raporlanır.

31.12.2018

Nakit	7.000	
Faiz Geliri		6.207,91
GUDKZFV		792,09

Bu kayıttan sonra varlığın defter değerini bulalım.

Dönem Sonu Defter Değeri	102.673,01
Gerçeğe Uygun Değer Düzeltmesi	34,90
Toplam Finansal Varlık Dönem Sonu Değeri	102.707,91
Gerçeğe Uygun Değer	102.800,00
Fark	92,09

Finansal varlığın toplam değeri 102.707.91 PB olacaktır, ancak 102.800 (gerçeğe uygun değer) olmalıdır. Fark 92.09 PB'dir.

FVTPL	92,09	
Gerçeğe Uygun Değer Düzeltme Kazancı		92,09

c) Gerçeğe Uygun Değer Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlık (GUDDKGFV)

Bu sınıflandırmada (b) şartında yaptığımız kayıtlarda hesap (sınıf) adı dışında herhangi bir değişiklik yoktur ve gerçeğe uygun değer farkı kâr veya zararda raporlanmayacaktır. Gerçeğe uygun değer farkı, kâr veya zarar dışında bir özkaynak hesabında raporlanacaktır.

1.1.2017

GUDDKGFV	104.212,36
Nakit	104.212,36

31.12.2017

Nakit	7.000	
Faiz Geliri		6.252,74
GUDDKGFV		747,26

GUDDKGFV	34,90
Gerçekleşmemiş Kâr/Zarar-Özsermaye (DKG)	34,90

31.12.2018

Nakit	7.000	
Faiz Geliri		6.207,91
GUDDKGFV		792,09

GUDDKGFV	92,09
Gerçekleşmemiş Kâr/Zarar-Özsermaye (DKG)	92,09